

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน โลกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว วิทยาการสารสนเทศ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะข้อมูล (data) เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการกำหนดเป้าหมายในการทำงาน การสื่อสาร การประสานงาน การควบคุมติดตาม และการประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2544) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคการปฏิรูประบบสุขภาพ ที่เน้นการพัฒนาข้อมูลข่าวสารและระบบเครือข่ายสาธารณสุข ให้มีการจัดการข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน รวดเร็วและทันเหตุการณ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2545) การนำคอมพิวเตอร์ซึ่งมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องมาใช้นั้น สามารถรวบรวมข้อมูล ประมวลผล เพื่อให้ได้สารสนเทศตามที่ต้องการได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็ว (ยีน ภู่วรรณ และ สมชาย นำประเสริฐชัย, 2546) ประกอบกับข้อมูลของโรงพยาบาลที่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขให้ทันสมัย และเป็นจริงอยู่เสมอ (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2542) ดังนั้น การจัดการข้อมูล โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยในการจัดกระทำ หรือ วิทยาการสารสนเทศ (Thede, 2003) จึงเป็นกลยุทธ์หนึ่งในการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ ทำให้สามารถแข่งขันกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ ได้ (ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล, 2544)

งานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ เป็นหน่วยงานที่มีข้อมูลเป็นจำนวนมาก (วิลาวัณย์ เสนารัตน์ และ ดวงพร จินตโนทัยถาวร, 2544) เนื่องจากต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ ดังนั้น การที่พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามหน้าที่ ซึ่งได้แก่ การดำเนินการเฝ้าระวังการติดเชื้อ การให้คำปรึกษาให้กับหน่วยงานต่างๆ การประสานนโยบาย กลวิธีและกิจกรรม การดำเนินงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การค้นหาและสอบสวนการระบาด การติดตามประเมินผล การปฏิบัติตามนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน การพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ และการนำเสนอข้อมูลในการประชุมคณะกรรมการการติดเชื้อในโรงพยาบาล (สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, 2543) และการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยการจัดการข้อมูลที่ดี เพื่อช่วยให้สามารถรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอ

ข้อมูลได้ทันสถานการณ์ จากการศึกษา เรื่อง การป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล ของโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป พบว่างานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อยังขาดการจัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ขาดบุคลากรที่มาช่วยงานด้านเอกสาร เช่น การพิมพ์งาน การจัดเก็บข้อมูล เป็นต้น จึงส่งผลให้การจัดการข้อมูลล่าช้า การนำข้อมูลไปใช้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สุกัญญา บัวชุม, 2545) และจากการศึกษาบทบาทของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลทั่วไป พบว่า พยาบาลควบคุมการติดเชื้อไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีภาระงานมาก การติดตามข้อมูลไม่ครอบคลุม ขาดความร่วมมือในการบันทึกข้อมูลจากพยาบาลควบคุมการติดเชื้อประจำหอผู้ป่วย ขาดความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์และขาดเครื่องคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล (รัชฎาพร สีลา, 2545) ดังนั้น นอกจากการจัดการข้อมูลแล้ว คอมพิวเตอร์ก็เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การรวบรวม การวิเคราะห์ และการเรียกใช้ข้อมูลได้อย่าง รวดเร็ว และถูกต้อง (Woeltje & Wurtz, 2004)

พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ ในต่างประเทศ พยาบาลใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสืบค้น รวบรวมและบันทึกข้อมูลการระบาดของโรคติดเชื้อของโรงพยาบาล และใช้โปรแกรมวิเคราะห์สำเร็จ รูปเพื่อช่วยวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยเกี่ยวกับการติดเชื้อในโรงพยาบาล (Jarvis, 2004) ใช้คอมพิวเตอร์ และระบบเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และรวบรวมผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ ทำให้อธิบายรูปแบบของการติดเชื้อที่พบบ่อยใน โรงพยาบาลได้ (Simpson & McCormick, 2001) และยังใช้เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารในการประเมินคุณภาพงานควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล (Ayliffe, Fraiese, Geddes, & Mitchell, 2002) สำหรับประเทศไทย มีการใช้คอมพิวเตอร์ในงานเฝ้าระวังการติดเชื้อ เพื่อรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและรายงานผลการติดเชื้อ (วิลาวัณย์ เสนารัตน์ และ ดวงพร จินตโนทัยถาวร, 2544) นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้รวบรวมและบันทึกไว้ยังสามารถแลกเปลี่ยนกันได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้ระบบเครือข่ายติดต่อกันทั้งภายในโรงพยาบาล หรือระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขทั่วประเทศ (วิมา จีระแพทย์, 2544) และการจัดเก็บข้อมูลไว้ในคอมพิวเตอร์เป็นการรักษาข้อมูล ป้องกันข้อมูลจากการถูกทำลาย และยังสามารถสืบค้นนำกลับมาใช้ในภายหลังได้ (ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์ และ ไพบุญ เกียรติโกมล, 2542) จะเห็นได้ว่า การจัดการข้อมูลที่ดีและครอบคลุมทำให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าหากข้อมูลไม่ได้รับการจัดระเบียบและประมวลผลอย่างเป็นระบบก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

การจัดการข้อมูลของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอุปกรณ์ที่มีความทันสมัย (วีระ สุภากิจ, 2539) แต่ยังขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานป้องกันและ

ควบคุมการติดเชื้อ ดังนั้น พยาบาลควบคุมการติดเชื้อจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศ ซึ่งเป็นความสามารถในการจัดการข้อมูล ตั้งแต่การรวบรวม บันทึก จัดเก็บ ประมวลผล และการนำไปใช้ โดยอาศัยความรู้และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และความรู้ทางการแพทย์พยาบาล (Staggers et al., 2002) ซึ่งเป็นสมรรถนะหลักข้อหนึ่งของพยาบาลวิชาชีพและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง (ทัศนา บุญทอง, 2544) และพยาบาลระดับปฏิบัติการขั้นสูง (Advanced Practice Nurse [APN]) (สมจิต หนูเจริญกุล, 2546) ที่พึงมี จะเห็นได้ว่า สมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศมีความสำคัญอย่างยิ่งในงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ ช่วยในการจัดการข้อมูล ทำให้ประหยัดเวลาและลดภาระงานของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ และสามารถนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย วิธีปฏิบัติในการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการคิด ตามประเมินและพัฒนาคุณภาพงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล เป็นต้น แต่จากการประเมินประสิทธิผลของการอบรมพยาบาล เรื่อง การป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล พบปัญหา คือ ความรู้ในการปฏิบัติงานยังมีไม่เพียงพอ และมีความต้องการพัฒนาตนเองใน เรื่องการใช้คอมพิวเตอร์ในงานควบคุมการติดเชื้อ (วิลาวัณย์ พิเชิธรเสถียร และคณะ, 2546) และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น คณะกรรมการป้องกันและควบคุมการติดเชื้อแห่งชาติ (2546) จึงได้กำหนดให้มีการพัฒนาศักยภาพและพัฒนาระบบเครือข่ายของข้อมูลข่าวสาร การเผยแพร่ ประสาน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เพื่อให้เป็นแผนยุทธศาสตร์ในงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลไว้เช่นกัน

การพัฒนาสมรรถนะต้องทราบว่าตนเองมีสมรรถนะอยู่ในระดับใด ต้องอาศัยการประเมินจากการประเมินด้วยตนเอง หรือจากผู้อื่น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการประเมินสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขให้มีการได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม (Selvey, Bontrager, Hirsh, & Daley, 1991) โดยการวางแผนกำหนดทรัพยากร และวิธีการพัฒนาสมรรถนะทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Robinson & Barberis-Ryan, 1995) เช่น จากการศึกษาสมรรถนะหลักของพยาบาลวิชาชีพและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่งในพยาบาลที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต จากสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ปี 2537-2544 โดยทำการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของพยาบาลวิชาชีพและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และสารสนเทศไม่มีรายวิชากลุ่มวิชาใดที่เป็นวิชาบังคับในหลักสูตร แต่มีการจัดไว้ในวิชาเลือกเสรี ดังนั้น จึงได้เสนอให้มีการปรับปรุงหลักสูตร โดยจัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งภาค ทฤษฎี และภาคปฏิบัติไว้ในหลักสูตร (กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล และคณะ, 2544)

การปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อเกี่ยวข้องกับข้อมูลจำนวนมากและต้องการข้อมูลใหม่ๆ ในการปรับปรุงการทำงาน สมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศที่ดีจึงเป็นสิ่ง

จำเป็นสำหรับการเพิ่มประสิทธิภาพของงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ ที่พยาบาลควบคุมการติดเชื้อควรมี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศในการปฏิบัติงานของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป เพื่อทราบสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณาแนวทางปรับปรุง และพัฒนาสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อให้มีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เป็นข้อมูลในการสร้างระบบเครือข่ายข้อมูลของงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษา

1. สมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศ ของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป
2. อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป

คำถามการวิจัย

1. สมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป อยู่ในระดับใด
2. อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศ ของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป มีหรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) เพื่อสำรวจสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปทั้งหมดในประเทศไทย พร้อมทั้งศึกษาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน 2548

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ หมายถึง ความสามารถของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อในการจัดการข้อมูล ตั้งแต่การรวบรวม บันทึก จัดเก็บ ประมวลผลและการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยอาศัยความรู้และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และการจัดการข้อมูลสารสนเทศ ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ซึ่งสถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลกำหนด ได้แก่ การดำเนินการเฝ้าระวังการติดเชื้อ การให้คำปรึกษาให้กับหน่วยงานต่างๆ การประสานนโยบาย กลวิธีและกิจกรรมการดำเนินงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การค้นหาและสอบสวนการระบาด การติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน การพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ การนำเสนอข้อมูลในการประชุมคณะกรรมการการติดเชื้อในโรงพยาบาล (สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล, 2543) และการวิจัย โดยประเมินจากแบบประเมินตนเองเกี่ยวกับสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่ได้ขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง และได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป

อุปสรรคเกี่ยวสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศ หมายถึง สิ่งที่ขัดขวางหรือคาดว่าจะมีผลทางด้านลบต่อสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ ได้แก่ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ คอมพิวเตอร์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศ และนโยบายและการบริหารจัดการ ซึ่งได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศ หมายถึง ความคิดเห็นหรือความต้องการเพื่อการสนับสนุนหรือสร้างเสริมสมรรถนะด้านวิทยาการสารสนเทศของพยาบาลควบคุมการติดเชื้อ ได้แก่ พยาบาลควบคุมการติดเชื้อ คอมพิวเตอร์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศ และนโยบายและการบริหารจัดการ ซึ่งได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง